

kového Popolvára. Práve tie sa totiž veľmi často rozvíjali do podôb mýtcko-poetických narácií, neraz v podobe biblicko-mesianistických projektov Utrpenia, Vykúpenia a Spasenia slovenského národa (M. M. Hodža, S. B. Hroboň...). To je však už iná rovina skôr umeleckého, a nie historického diskurzu, ktorá si vyžaduje osobitný priestor a odlišnú metodológiu.

Kniha D. Škvarnu originálne pomenúva frekventované otázky a problémy genézy modernej národnej identity. V mnohých smeroch je to práca novátorská, prelomová, ktorá môže inšpirovať nielen historikov, ale aj (najmä) semiotikov kultúry a literárnych vedcov. Určite by sa nestratila ani v širšom čitateľskom okruhu. To však predpokladá reedíciu vo vyššom náklade a najmä atraktívnejšie a kvalitnejšie grafiko-vizuálne spracovanie. Zaslúži si to autor, ale i téma, ktorú pútavo a fundovane spracoval.

Peter Káša

COMPANION TO THE HISTORY OF THE NEO-LATIN STUDIES IN HUNGARY. Edited by István Bartók. Budapest : Universitas Publishing House, 2005. 138 s.

Bezprostredným podnetom na vypracovanie anglickej informatívnej publikácie o dejinách a súčasnosti neolatinistiky v Maďarsku sa stala XIII. konferencia Medzinárodnej asociácie novolatinistických štúdií, ktorá sa konala v auguste 2006 v Budapešti. Uvedená publikácia oslovuje slovenskú vedeckú verejnosť predovšetkým z dvoch dôvodov. Tým prvým je fakt, že nemalú časť cesty dejinami sme prešli spoločne v jednom štátnom útvere aj s Maďarmi a že slovenská i maďarská národná kultúra, zakorenené v spoločnom európskom, t. j. grécko-rímskom fundamente, sa rozvíjali v určitej interakcii. *Companion* logicky zahŕňa do svojho zorného poľa historické Uhorsko, nielen teritórium dnešnej Maďarskej republiky, a tak nám predkladá videnie spoločného kultúrneho dedičstva zo svojho uhla pohľadu. Druhým dôvodom je fakt, že ne-

dávny historický vývin, ktorý poznačili aj resentmenty, nasmeroval rodiacu sa slovenskú klasicistickú filológiu k tesnejšej spolupráci s českými kolegami, kým kontakty k južným susedom ochabli rovnako ako kedysi štandardná schopnosť čítať ich texty v pôvodine. Našťastie nám *Companion* umožňuje aspoň zbežnú rekognoskáciu terénu, lepšie povedané toho, čím sa môžu naši maďarskí kolegovia hrdiť.

Editor v Úvode (s. 9 – 10) hrdvo vyzdvihuje značný podiel latinčiny na medzinárodnej i vnútroštátnej komunikácii kultúrnych hodnôt a vecných informácií prinajmenej do polovice 19. storočia; popri všetkých problémoch latinčina ako jazyk periodík do r. 1839 (*Ephemerides Posonienses*) a latinčina ako oficiálny jazyk uhorského štátu do r. 1844 predstavuje v Európe raritný fenomén.

Prvá časť knihy sleduje vývin latinského písomníctva a jeho vedeckej reflexie ako neoddeliteľnú súčasť národnej kultúry. Člení sa na šesť etáp od 16. storočia (záver 15. storočia sa vníma v rámci kapitoly ako prelúdiu renesančného humanizmu) po začiatok 21. storočia. Je to nesporne praktické, ale zároveň primechanické, veď v našich kultúrnych dejinách sotva nájdeme medzník (napr. Academia Istropolitana, nástup tureckej okupácie, založenie či presťahovanie Trnavskej univerzity, zánik spoločného štátu, začlenenie do východného bloku), ktorý by sa nachádzal práve na hrane storočí.

Šesť kapitol prvej časti knihy si podelilo sedem autorov. Pokúsili sa charakterizovať dané storočie nejakým heslovitým titulom, najlepšie latinským. Prvú kapitolu (s. 11 – 24) teda uvádza heslo *Res Publica Christiana – Res Publica Litteraria*, heslo kapitoly o 19. storočí (s. 54 – 63), *Ex ancilla domina* naráža na vzťah medzi historickou a filologickou vedou. Nadpis *Latinské texty v službe cirkvi a škôl* vystihuje situáciu v 17. storočí (s. 24 – 37) a podobne titul k 18. storočiu – *Predchodcovia novolatinkej filológie a národné dejiny literatúry* (s. 37 – 54). Nadpisy kapitol o 20. storočí vyzdvihujú skôr vývinové hľadiská – *Oddelenie klasickej a novolatinkej filológie* (s. 63 – 77) a *Od izolovaných pracovísk k jednotnej národnej sieti, vstup*

do medzinárodných inštitúcií (s. 77 – 94). Autori neštruktúrovali kapitoly podľa striktnej apriórnej schémy, ale dali prednosť sledovaniu nosných javov (edície, preklady, cirkevné dejiny a pod.), alebo prezentovali kľúčové osobnosti daného obdobia (László Juhász, Tibor Kardos).

Expozé je hutné, vcelku zrozumiteľne formulované, únosne osciluje medzi vecným hodnotením a oslavným ladením, dopĺňa ho aj vhodný obrazový materiál. Dá sa povedať, že *Companion* naozaj dobre sprevádza krajinou novolatinského písomníctva i jeho výskumu najmä za posledné desaťročia, ktoré zákonite porovnáваме so situáciou u nás. Konštatujeme, že maďarská neolatinistika má na začiatku tohto milénia pred nami očividný náskok v počte pracovísk na univerzitách a v akadémii vied, v počte kvalifikovaných pracovníkov, v tom, čo sa tu označuje ako „organisational framework“, v realizácii vedeckých podujatí, zrejme aj v spoločenskej prestíži a najmä v dosiahnutých výsledkoch, medzi ktorými má výsadné miesto *Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum*.

Druhá časť knihy (s. 95 – 123) je malou encyklopédiou osobností. Obsahuje vyše 70 hesiel, viac ako 40 % z nich pripadá na 20. storočie. Solídne zastúpenie v tejto pozoruhodnej galérii majú rodáci zo slovenského územia a nemaďari. Záver tvoria tri registre: osobných mien, zemepisných názvov a tabuľka *Hungaria Latina*, ktorá ponúka v piatich stĺpcoch latinské, maďarské, rumunské, slovenské a nemecké názvy 38 lokalít spomenutých v knižke. Prekvapuje, že zostavovatelia nevzali na vedomie slovenské varianty *Ostrihom*, *Jáger*, *Stoličný Belehrad*, *Kluž*, *Komárno*, *Brašov*, *Debrecín*, *Ráb*, *Pätkostolie*, *Segedín*, *Vacov*, *Varadín*, *Vesprím*; pravda, nefiguruje tu ani *Buda – Budín – Ofen* a latinský variant *Nitria* popri Nitrave. V registri zemepisných mien by sa pri názve *Késmárk* mal objaviť aj ďalší latinský variant *Caseoforum*, príp. *Kesmarkinum*; priznám sa, že podoba *Caesareopolis* mi pripadá skôr okazionálna než oficiálna, podobne ako *Fragopolis* pri názve *Eperjes*, kde sa v latinčine štandardne používal názov *Eperiesinum*. Isteže, to sú z hľadiska hodnoty knižky okrajo-

vé nedostatky, ale myslím, že sa im dalo ľahko zabrániť.

Iste sa s porozumením povznesieme nad dozvuky posttrianonskej traumy, zachytiteľné v niektorých prvkoch diela – ako totiž možno inak hodnotiť preferenciu názvov *Pozsony*, *Nagyszombat*, *Lőcse*, *Bártfa*, *Besztercebánya*, *Igló* a pod. v anglickom texte? – no sotva sa zbavíme pochybností, či je pre cieľového čitateľa tou pravou informáciou, ak v anglickom texte, ktorý sa predsa len vymyká našim historickým súradniciam, figurujú práve názvy maďarské, pod ktorými ich čitateľ na dnešnej štandardnej mape jednoducho nenájde. Chaos navyše spôsobuje výraz *hungarian*; čitateľ ťažko rozlíši, kedy má autor na mysli význam *uhorský* a kedy *maďarský*, hoci sa s touto odlišnou sémantikou v texte pracuje. Napríklad na s. 12: „nationality rates changed drastically, and unfavourably for Hungarians“; „the number and importance of works written in the national language grew during this period“; „First Hungarian representatives of Neo-Latin culture (...) worked in the courts of King and Emperor Sigismund (1368 – 1437) and, later, King Matthias (1443 – 1490). Pier Paolo Vergerio had a great effect on directions of humanism in Hungary“. V angličtine i vo francúzštine sa dá táto dištinkcia riešiť použitím adjektíva *magyar*; štandardné slovníky ho registrujú.

V menách osôb vnímame situáciu trochu inak; pre staršie storočia sa totiž zaužívala aj ich naturalizácia. Autori knihy neboli v jednoduchej situácii a zväčša by som ich rozhodnutia odobril. Ostatne, aj na Slovensku si máme prečo spytovať svedomie pri redigovaní obdobných cudzojazyčných textov. Opäť však nevidím objektívny dôvod použiť v anglickom texte – ani len v zátvorke! – napr. pre meno Valentína Ecchia kvázimaďarskú podobu Bálint Eck (s. 15); tento v Bardejove usadený Nemeц sa totiž podpisoval po latinsky spravidla Valentinus Ecchius, po nemecky aj Valten Eck. Analogicky by sa jeho mladší súčasník mal písať Lénárd Stöckel či Stöckel Lénárd, no tu ostáva – a správne – výlučne Leonhard. Meno profesora Trnavskej univerzity v podobe Márton Szentiványi mi v tejto knižke pripadá ne-

menej koinické, ako keby tam stál jeho írečito slovenský variant Martin Svätôjânsky.

Za zmienku stojí eštie kapitôlka *Studies on Hungarian Neo-Latin Literature outside the Current Borders of Hungary* (s. 92 – 93). Aj tu sa prejavuje ono habkanie medzi determináciou etnickou a historicko-geografickou, medzi Magyarországom a Hungariou. Čo sa týka územia Slovenska, spomína sa tu výlučne vydavateľstvo Kalligram, ktorého chvályhodné aktivity sa rozvíjajú od r. 1992, a ako bádateľ iba Zoltán Csehy, „an acknowledged expert of Neo-Latin erotic poetry, and an excellent translator of Beccadelli and the Latin poems of Petrarca“. Pri všetkej úcte voči Z. Csehymu a úprimnej radosťi z jeho úspechov, ktorú umocňuje fakt, že patríim medzi jeho učiteľov na bratislavskej klasickej filológii, predsa len si nemôžem pomôcť, ale ide o nie celkom vyvážené údaje. Neprišiel k bádaniu uhorskej novolatinkej literatúry podstatne väčším dielom môj učiteľ Miloslav Okál svojimi vydávaniami na úrovni vysokého vedecského štandardu? Okál sa narodil eštie v Uhorsku v turčianskych Slovanoch (1. decembra 1913), podobne ako do knihy zaradený o tri roky mladší Ferenc Csonka z Kamenice nad Hronom, ktorému sme aj na Slovensku vďační za moderné vydanie celého diela košického humanistického básnika Jána Bocatia. Aj keby publikácia nezaradila do svojej záujmovej sféry Okálove edície Rakovského či Koppaya – ide zrejme o „slovenský humanizmus“, ktorý v sérii „Austrian, Czech, Moravian, and Polish humanism too“ (s. 75) akýmisi nedopatrením vypadol – rozhodne sa mal vziať na milosť aspoň jeho Rubigallus a Purkircher (ten vyšiel v Akadémiai Kiadó r. 1988).

Samozrejme, sú to viac-menej okrajové javy, takpovediac pehy na tvári tejto účelnej a poučnej publikácie. Poučnej pre nás aj v tom zmysle, že by sme si mali zasa z pozície nášho výskumu bližšie všimnúť takisto rodákov typu Alberta Molnára Szenciho. A tak tretím dôvodom, prečo vítame uvedenú publikáciu, je to, že v nej vidíme výzvu pripraviť podobnú pracovnú bilanciu aj pre sebareflexiu našej neolatinistiky či latino-slovakistiky. Stojá pred ňou dôležité

úlohy, ktoré zvládnuť predpokladá spojenie dosiaľ roztrieštených síl. Kvôli objektivitve podotýkam, že sľubný priestor realizovať tieto ciele sa teraz otvára napríklad aj v bratislavskom vydavateľstve Kalligram.

Daniel Škoviera

STUDIA NEOLATINA. ROZPRAWY I SZKICE DEDYKOWANE PROFESOR MARII CYTOWSKIEJ. Mieczysław Mejor, Barbara Milewska-Ważbińska [edd.]. Warszawa, 2003. 201 s.

Poľská klasická filológia vedela prispieť v každom období k rozvoju európskej vedy výkonmi pozoruhodných tvorivých osobností. V tejto plejáde mužov i žien patrí naozaj dôstojné miesto emeritnej profesorky Varšavskej univerzity Marii Cytowskej, čo sa odráža aj v zborníku, ktorým jej životné jubileum oslávili poľskí kolegovia a žiaci.

Názov zborníka preberá titul jednej z jubilantkiných monografií. Aj *bibliografia* jej vedeckých prác za r. 1947 – 2003, ktorú zostavil M. Mejor (s. 7 – 24), výstižne dokumentuje, že ťažiskom Cytowskej bádania je novolatinská spisba tak v súvekom poľskom a európskom kontexte, ako aj vo vzťahoch k antickým vzorom a podnetom. Gravitačný bod jej výskumu predstavuje významný humanista Erazmus Rotterdamský: štyri komentované a kritické edície, ktoré vyšli v amsterdamskom monumentálnom reprezentatívnom súbore *Opera omnia* pod egidou konzorcia akademií vied, pätnásť prekladov jeho diel a desiatky erazmovských štúdií – to je skutočne jedinečný výkon. Jednako Cytowskej zásluhy nemožno redukovať na Erazma Rotterdamského. Z bibliografie, ktorá obsahuje 254 položiek, je zrejme, ako veľa priestoru venovala antickým autorom, antickým literárnym dejinám a najmä poľským latinským autorom.

Po bibliografii nasleduje sedemnášť príspevkov v abecednom poradí – okrem prvého,